

INSUFICIÈNCIES, DICOTOMIES, CONTRADICCIONS I DUALITZACIONS DEL SISTEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS

Martí X. March i Cerdà

Catedràtic d'Universitat de Pedagogia de la UIB

En aquest article, el que pretenem és posar de manifest els punts més significatius del sistema educatiu de la CAIB, que són reflex, per una part, de la pròpia dinàmica educativa de les Balears des d'una perspectiva històrica i estructural, i per altra part, de la dinàmica educativa espanyola en l'àmbit legislatiu i en la política educativa desenvolupada, i tot això en el marc d'una societat cada vegada més globalitzada, fins i tot des de l'òptica educativa. No es tracta, doncs, d'una radiografia integral sobre el sistema educatiu balear, sinó d'una anàlisi de tot allò que ens pot ajudar a conèixer, a caracteritzar i a comprendre la realitat i les perspectives educatives de les Illes Balears, emmarcades en el context del sistema educatiu espanyol. Així doncs, els punts més significatius del sistema educatiu de les Illes Balears

són, des de la nostra perspectiva, els següents, sense un objectiu d'exhaustivitat ni ordenats segons la seva importància: la seva **insuficiència**, la seva **inestabilitat**, les seves **contradiccions i dicotomies**, o el seu **creixent caràcter dual**. Unes característiques educatives, sociològiques, sociopolítiques de caire estructural, que malgrat tot no poden amagar els avanços existents en el sistema educatiu de les Illes Balears, des de la perspectiva de l'increment del nivell educatiu, de la democratització de l'ensenyament, de la millora de la qualitat educativa o de la progressiva, encara que lenta, equitat educativa. En tot cas si quelcom caracteritza el nostre sistema educatiu és la seva creixent complexitat, davant la qual les polítiques educatives de sempre necessiten d'una renovació, d'una innovació profunda, de canvis d'orientació, d'organització o de plantejament. Anem a analitzar aquests trets que defineixen i caracteritzen el sistema educatiu balear.

"...la incapacitat de la comunitat autònoma de les Illes Balears, en les actuals condicions financeres, de donar la resposta adequada a les necessitats creixents d'educació..."

Un sistema educatiu insuficient i inestable

Una de les característiques que defineix el nostre sistema educatiu és, sens dubte, la seva insuficiència; una insuficiència que podem concretar en dos aspectes fonamentals. En primer lloc, la insuficiència del finançament educatiu. El finançament o si es vol la manca de finançament -emmarcat en un problema més estructural que afecta tot el finançament de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears- és, d'entrada, el problema més greu que té plantejat el sistema educatiu de les Illes Balears. Efectivament, a una mala transferència econòmica en el cas de l'educació, se li han d'afegir els increments de les despeses educatives, a causa, fonamentalment, de l'increment del nombre d'alumnes, procedents

bàsicament de la immigració, de la necessitat de donar resposta a la creixent diversitat educativa i social, de l'aplicació de la LOGSE, de la necessitat de fer política educativa que tendeixi cap a la qualitat o de les diverses decisions educatives preses pels diversos governs que han gestionat l'educació (la gratuïtat de l'educació infantil, l'homologació dels salaris dels docents, la qüestió de la concertació educativa, etc.). Tot i que el nostre objectiu no és analitzar la quantificació del dèficit econòmic existent en matèria educativa, allò que resulta clar és la incapacitat de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, en les actuals condicions financeres, de donar la resposta adequada a les necessitats creixents d'educació que la nostra societat, que la societat del coneixement, la del segle XXI, exigeix, tant per raons econòmiques com per raons socials.

És evident, doncs, que ens trobam davant un problema estructural que no es pot resoldre amb mesures conjunturals, sinó que cal dur a terme un pla integral que examini tots els dèficits existents, el paper de l'Estat central, l'actual model de finançament, el paper de la CAIB, la prioritització de les polítiques educatives que s'han de posar en marxa, la recerca de consensos i de complicitats entre la comunitat educativa en relació amb aquest tema, l'acord de mínims entre els grups parlamentaris i la negociació seriosa amb el Govern central en dos aspectes: d'una banda la resolució, d'acord amb l'actual model de finançament, dels problemes existents i, d'altra banda, la resolució dels problemes estructurals de finançament autonòmic balear. Tanmateix, la possible i difícil resolució d'aquesta problemàtica no pot deixar de banda el fet que la discussió de les prioritats de política educativa és ser un element que també afecta els problemes de finançament educatiu, com el que afecta la concertació del batxillerat, el finançament de l'educació infantil, la potenciació de l'escola pública o les millores de les ràtios professors/alumnes, o altres mesures de foment de la qualitat educativa.

En qualsevol cas, resulta evident que només des de la resolució d'aquest problema de finançament de l'educació no universitària i universitària, la comunitat autònoma de les Illes Balears pot començar a resoldre, amb polítiques clares, contundents i de prioritització de l'educació, els diversos problemes que té plantejats la societat de les Illes Balears.

Efectivament, l'anàlisi de l'estat de l'educació a través d'un seguit d'indicadors resulta realment preocupant, malgrat els esforços dels darrers anys: baixa despesa pública en educació, baixa inversió en recerca, desenvolupament i innovació i escassa presència del sector privat en aquesta recerca, poca consideració social en relació amb la formació, ineficient i ineficaç inversió realitzada en la formació ocupacional...

"...Le Monde, en un informe econòmic, va assenyalar l'èxit conjuntural del model econòmic i turístic de les Illes Balears, però posant de manifest l'absència d'una alternativa viable durant els propers anys."

És evident que aquest increment del finançament educatiu de les Illes Balears, també implica un increment dels recursos econòmics dedicats a l'educació per part del Govern espanyol en el procés d'incrementar el percentatge de PIB dedicat a l'educació i de poder assolir els nivells d'inversió dels països més importants del nostre entorn. La convergència real amb els països de la Unió Europea exigirà un increment dels recursos dedicats a l'educació, tant pel sistema educatiu espanyol com pel sistema educatiu de les Illes Balears.

Però el problema del finançament del nostre sistema educatiu afecta, de forma significativa, la pròpia evolució del sistema econòmic balear. Així el nostre sistema econòmic necessita, també, que l'educació funcioni; són diversos els informes, les veus i les declaracions que posen de manifest que el model de creixement i de desenvolupament actual de les Illes Balears comença a presentar signes i evidències d'esgotament, tant des de la perspectiva econòmica i turística com des de la perspectiva ambiental i territorial. Fins i tot el prestigiós diari *Le Monde*, en un informe econòmic, va assenyalar l'èxit conjuntural del model econòmic i turístic de les Illes Balears, però posant de manifest l'absència d'una alternativa viable durant els propers anys. Una alternativa que necessita de l'impuls i de la formació de capital humà, amb l'objectiu de poder dur a terme una transformació de la nostra economia amb l'entrada real a la societat del coneixement.

Si tots els experts plantegen que el futur, i el present, necessita una inversió real en capital humà, una aposta per la societat del coneixement, el futur econòmic, turístic i ambiental de les Illes Balears resulta, en funció d'aquestes dades sobre l'estat de l'educació, molt preocupant. I el canvi d'aquesta tendència no pot basar-se només en el fet que el Govern central participi en la construcció de noves infraestructures educatives, sinó que implica un canvi real del model de finançament de les Illes Balears - bàsic per seguir creixent de forma sostenible, per seguir sent solidaris, per desenvolupar polítiques de benestar social i per no perdre el tren del futur- que possibiliti la construcció real d'un sistema educatiu que sigui un autèntic servei públic, equitatiu i de qualitat. Suposarà la LOE una solució als problemes de finançament del sistema educatiu espanyol? Tot i l'escepticisme existent sobre aquesta qüestió, el fet de l'existència d'una memòria econòmica de la reforma educativa o la distribució de quantitats inicials per a l'escolarització de l'educació infantil per a les comunitats autònomes, cal que sigui analitzat de forma positiva; però, malgrat aquests fets, cal ésser més ambiciosos en l'increment de la inversió educativa.

Aquesta insuficiència del sistema educatiu de les Illes Balears es concreta en la manca de places, fonamentalment, en el nivell de l'educació infantil i dels diferents nivells de l'ensenyament obligatori. Efectivament, tot i que semblava que durant la dècada dels anys 90, la situació educativa estava en procés d'estabilització i de consolidació, els fluxos migratoris que estan caracteritzant el nostre sistema educatiu, està implicant un increment de la construcció de centres escolars des del principi de l'any 2000 fins a l'actualitat. Les xifres de la construcció educativa de les dues darreres legislatures és, realment, espectacular; per tant, malgrat aquest increment de places educatives de caràcter públic s'ha d'assenyalar la incapacitat de donar resposta a les necessitats educatives existents des d'una perspectiva quantitativa. A més aquest increment de places educatives, bàsicament a l'educació infantil o a l'educació obligatòria, es dona a determinades zones de les Illes Balears que es caracteritzen pel seu increment demogràfic: Palma, zones turístiques de Mallorca, determinades poblacions de l'illa que necessiten donar resposta a l'escolarització obligatòria, Eivissa i algunes zones de Menorca. A tot això se li ha d'afegir que la Conselleria d'Educació del Govern de les Illes Balears

finançarà l'ampliació d'alguns centres privats-concertats per tal que puguin donar resposta a les seves demandes educatives; una decisió, que si bé implica la constatació d'un increment de la demanda cap a aquest tipus de centres per part de determinats sectors socials, també ha provocat una important polèmica política i educativa sobre aquesta transferència de diners públics cap al sector privat-concertat en relació a la construcció de noves places.

Per tant, malgrat l'increment del nombre de places en l'educació pública que hi ha hagut en aquests darrers anys, s'ha d'assenyalar que les Illes Balears es troben en una situació d'insuficiència de places educatives en els nivells de l'educació infantil o de la mateixa educació obligatòria, tant a la primària com a l'ESO; a més s'ha de tenir en compte l'existència a determinades zones, centres escolars i nivells educatius d'unes ràtios professor/alumnes que són incompatibles amb una educació de qualitat, atès, a més, la significació pedagògica de la diversitat d'alumnat. Amb tot cas, cal esperar que la finalització de les construccions actuals, la disminució de l'allau immigratòria i la consolidació del nostre sistema educatiu des de la perspectiva quantitativa suposi, durant la darrera part de la propera legislatura (2007-2011), l'entrada del sistema escolar de les Illes Balears en un període d'estabilitat, de suficiència de places; una nova etapa que ha d'implicar la posada en marxa d'una política educativa en la qual la qualitat sigui l'eix fonamental, sigui la finalitat bàsica, amb totes les mesures que aquesta política ha d'implicar.

"...aquesta insuficiència financera o de places del sistema escolar de les Illes Balears ens proporciona un sistema educatiu inestable..."

Així doncs, aquesta insuficiència financera o de places del sistema escolar de les Illes Balears ens proporciona un sistema educatiu inestable, en el qual la quantitat és l'objectiu fonamental, i malgrat els avanços existents, ens trobam un sistema educatiu amb problemes quantitius importants, però, sobretot, de caràcter qualitatiu. Aquesta inestabilitat, que és contrària a qualsevol qualitat educativa, es manifesta amb un important nombre de professors interins, amb una manca d'estabilitat de les plantilles de professorat dels centres públics, amb tot allò que

aquest fet implica de cara a poder aconseguir una línia pedagògica coherent; es manifesta amb l'arribada contínua d'alumnes d'incorporació tardana a determinats centres educatius -fonamentalment públics- amb tots els problemes que aquest fet implica; es manifesta amb la no existència d'una xarxa educativa pública de cara a les famílies o a la pròpia societat civil... Per tant és evident que ens trobam davant una realitat que no és la millor a curt termini per a donar els resultats que la societat de les Illes Balears necessita i demanda.

Un sistema educatiu amb contradiccions i dicotomies

Un segon element de la realitat educativa de les Illes Balears sobre el qual cal fer una anàlisi seriosa fa referència a la problemàtica de l'escolarització i les seves contradiccions: a l'increment del nombre d'alumnes als nivells bàsics de l'educació infantil, de l'educació primària i de l'educació secundària obligatòria, se li ha d'afegir el petit nombre d'estudiants d'educació postobligatòria al batxillerat i a la formació professional, o la baixa taxa d'estudiants universitaris. Efectivament, és evident que en relació amb aquesta qüestió del nombre d'estudiants, s'ha de fer una referència específica a uns fets que cal analitzar des d'una perspectiva de contradicció, de dicotomia i d'una certa polarització. Una contradicció que podem posar de manifest en un seguit de fets: en primer lloc, i des d'una òptica històrica, és evident que les Illes Balears s'han caracteritzat per una poca preocupació per l'educació. Les dades existents sobre el nombre de centres, les taxes d'analfabetisme, la poca atenció a la formació professional i a tota l'educació secundària postobligatòria, el retard en els processos de modernització educativa, l'existència tardana d'una universitat de les Illes Balears, la poca consciència social sobre la importància de l'educació i la formació en el si de la societat civil de les Balears, etc., posen de manifest que la comunitat autònoma de les Illes Balears té unes mancances històriques i estructurals sobre el sistema educatiu que són difícils de resoldre de manera important i ràpida. Però, juntament amb aquest important procés d'escolarització en els nivells obligatoris, s'han d'assenyalar les baixes taxes d'escolarització en els nivells no obligatoris -formació professional, batxillerat, ensenyament superior i educació

universitària. Es tracta, doncs, d'una contradicció important que pot tenir a llarg termini significatives conseqüències per a la cohesió social i per al desenvolupament econòmic de les Illes Balears.

"...només les Illes Balears presenten, juntament amb Melilla, el percentatge més baix de població de 16 i 17 anys matriculats en educació secundària postobligatòria..."

Dos estudis coneguts darrerament¹ han posat de manifest aquesta contradicció del sistema educatiu de les Illes Balears, en relació a les taxes d'escolarització dels nivells postobligatoris. Així, per exemple, el treball del Dr. Calero posa de manifest que els joves que resideixen a les comunitats autònomes de l'arc mediterrani -en concret de la Comunitat Balear, Catalunya, Comunitat Valenciana i Múrcia- tenen una probabilitat molt elevada d'interrompre els seus estudis i incorporar-se de forma prematura al mercat de treball. Aquest fet implica una debilitat de l'accés a l'educació secundària postobligatòria per a dites comunitats autònomes. Fins i tot aquest mateix autor considera que les Illes Balears no només presenten aquesta debilitat a causa de les característiques del dinamisme del mercat de treball, sinó perquè la CAIB, juntament a Canàries, Extremadura o Andalusia, és una comunitat autònoma on el desenvolupament de

¹ Calero, J. (2006) *Desigualdades tras la educación obligatoria: nuevas tendencias*. Madrid, Fundación Alternativas
Fundación CYD (2005) *La contribución de las universidades españolas al desarrollo*. Barcelona, Fundación CYD.

l'escola de masses és més recent. Per tant les Illes Balears presenten, d'acord amb aquest autor, una doble debilitat per tal d'explicar la baixa taxa d'estudiants a l'educació postobligatòria: el recent desenvolupament de l'escola de masses, fet que es produeix amb el boom turístic, i la capacitat del mercat de treball de generar oferta per a joves, sense una qualificació important. Es tracta d'un fet preocupant, ja que no només les Illes Balears presenten, juntament amb Melilla, el percentatge més baix de població de 16 i 17 anys matriculats en educació secundària postobligatòria, sinó que Espanya presenta un dels percentatges més baixos de població de 20 a 24 anys que al menys ha eixit al nivell de la segona etapa d'educació secundària superior entre els països de la Unió Europea, malgrat l'evolució positiva dels darrers anys i del nivell del qual es partia. Es tracta d'una dada preocupant per a les Illes Balears, ja que malgrat els avanços existents en les darreres dècades, encara ens trobam en una situació prou delicada, no només des de la perspectiva quantitativa, sinó també des de la perspectiva comparativa.

Per altra part, l'informe esmentat de la Fundació CYD, en relació a les Illes Balears, ens dona una sèrie de reflexions que cal definir com a preocupants: 1) Les Illes Balears és una de les comunitats autònomes amb una menor densitat d'estudiants universitaris; 2) Mentre que podem assenyalar l'existència d'un universitari cada 22'7 madrilenys, a les Illes Balears ens trobam un cada 68'7; 3) Les Illes Balears és una de les comunitats amb més poca atracció d'estudiants universitaris; 4) Les Illes Balears és una de les comunitats autònomes espanyoles amb menys contribució a l'ocupació... Per tant, segons aquest informe de la Fundació CYD de l'any 2005 es pot afirmar que, malgrat el procés de consolidació progressiva del sistema universitari a les Illes Balears, del seu impacte econòmic o laboral, encara ens trobam lluny dels indicadors que tenen no només algunes comunitats autònomes espanyoles, sinó del que tenen determinats països europeus.

De tot el que s'ha dit, podem assenyalar que l'esforç que la Comunitat Autònoma de les Illes Balears ha de fer per donar resposta a les noves necessitats i demandes d'escolarització és prou significatiu; però, també, hauria d'incrementar encara més el seu esforç si vol que la taxa d'escolarització de l'educació postobligatòria s'incrementi de forma progressiva. Tot això implica afirmar que el sistema educatiu de les Illes

Balears es troba en una cruïlla amb vista al futur i als nous reptes socials, educatius, econòmics, culturals i tecnològics.

"Però, realment, és possible l'elecció de centre escolar per part dels pares o dels estudiants?"

Un sistema educatiu amb una tendència cap a la dualització social i educativa

Un altre dels trets que defineixen la situació del sistema educatiu de les Illes és, sens dubte, la seva tendència a la dualització social, a la dualització educativa. Una dualització, que no és característica del conjunt del sistema educatiu, però que presenta a determinades zones, a determinats municipis, una tendència progressiva cap a l'esmentada dualització. De totes maneres s'ha de fer referència no només a aquesta tendència, sinó també al desprestigi de l'escola pública a determinades zones, per part de determinats sectors socials. Dos elements ens poden servir per a analitzar aquest procés de dualització educativa: per una part la llibertat d'elecció de centre educatiu i, per altra part, l'escolarització de la immigració educativa. Anem, doncs, a analitzar aquests dos fenòmens educatius:

En primer lloc, i en aquest context plantejat, és un fet evident que les lleis i la lògica del mercat comencen a penetrar, de forma progressiva, en el si del sistema educatiu, i que la llibertat d'elecció de centre és el paradigma fonamental d'aquesta penetració; una qüestió, aquesta, que ha provocat i provoca importants controvèrsies legislatives, ideològiques i educatives en el marc de les diverses polítiques escolars que s'han desenvolupat per part dels diversos poders públics en relació amb el dret a l'educació i a la llibertat d'ensenyament. És evident que la qüestió de l'elecció de centre no es pot dissociar de les polítiques existents sobre la igualtat i la diversitat educatives i socials.

Però, realment, és possible l'elecció de centre escolar per part dels pares o dels estudiants? És evident que el dret dels pares a elegir l'educació per als seus fills o el tipus de centre que desitgen és quelcom que cal definir, d'entrada, com a constitucional. Tot i que alguns pensen que tot és possible amb decrets i normes o amb declaracions fortament polititzades i

mancades de realisme, la resposta s'ha de donar des de la complexitat educativa i no des de la simplicitat ideològica, tenint en compte els condicionants reals que, de facto, impossibiliten que tots els pares puguin elegir el centre que volen per als seus fills.

Així, un primer element que condiona lògicament la possibilitat d'elecció de centre educatiu per part de les famílies és, sens dubte, la insuficiència de places escolars que escolaritzin adequadament la demanda i les necessitats existents, d'acord amb les ràtios que es recomanen en els diversos nivells educatius; així, a les Illes Balears resulta evident que en determinades zones no solament manquen places escolars, sinó que també hi ha un problema de massificació a determinats centres i que el nivell d'elecció de tipus de centre canvia en funció dels municipis, de les zones o de les barriades. La necessitat de construir centres educatius a determinats pobles de Mallorca, d'Eivissa i Formentera o de Menorca és una condició *sine qua non* perquè el nivell d'oferta escolar estigui en relació amb el nivell de demanda de places escolars.

Un segon condicionant que resulta fonamental és la relació existent entre el tipus de centre -públic, privat o concertat- i la seva ubicació geogràfica. En aquest sentit, l'anàlisi de la situació dels centres privats o concertats de les Illes Balears constata que existeixen models territorials d'escolarització diferents, en funció de la relació escola pública-escola privada; així, és evident que la presència d'escoles privades i concertades als municipis més petits, a les zones rurals i a les barriades més populars de les Balears és gairebé imperceptible, mentre que les escoles privades i concertades estan més presents a Mallorca que a les altres Illes, o que aquestes s'ubiquen a les ciutats més importants i a les barriades de més alt nivell econòmic i social. Per tant, les possibilitats d'elecció de centre per a les famílies és desigual en funció d'allà on es viu, malgrat l'increment de la magnitud de les zones d'escolarització a la ciutat de Palma.

"Els problemes de l'educació ni es poden resoldre d'acord amb la lògica del mercat ni es poden reduir a la qüestió de la llibertat d'ensenyament."

Un tercer condicionant que, també, és important tenir en compte quan s'analiza la possibilitat d'elecció de centre per part dels usuaris de l'educació és la manera com es distribueix la diversitat social i educativa que existeix entre els estudiants. Així, i en aquest context, s'ha d'assenyalar que les diferències entre els centres, a més d'altres indicadors, s'estableixen, fonamentalment, en funció del tipus d'alumnat que escolaritzen; i no s'ha d'oblidar que la forma com la diversitat es distribueix entre els distints centres educatius té molt a veure amb les possibilitats dels esmentats centres de desenvolupar la seva tasca educativa de forma eficaç i amb els resultats escolars aconseguits.

Per tant, la distribució de la diversitat de l'alumnat entre l'escola pública i l'escola privada concertada a les Illes Balears constata que l'escola pública escolaritza majoritàriament l'alumnat immigrant, l'alumnat amb dificultats a causa de l'origen socioeconòmic o sociocultural, l'alumnat amb necessitats educatives especials per raons físiques, psíquiques o sensorials als centres ordinaris, els estudiants d'incorporació tardana o els estudiants d'edat no idònia. Aquestes dades resulten prou significatives, ja que afecten les condicions en què la pràctica educativa es desenvolupa, la imatge social de l'escola pública, i, a més, constitueixen un indicador fonamental de l'estat de la igualtat distributiva i de l'equitat educativa i social entre l'educació pública i l'educació privada concertada a la CAIB, i de l'autèntica realitat de la llibertat d'elecció de centre educatiu.

Així doncs, és evident que quan es parla de la llibertat d'elecció de centre educatiu, cal tenir en compte,

entre d'altres, aquests condicionants i l'existència de criteris objectius, comuns i equitatius entre els centres finançats amb diners públics a l'hora d'accedir-hi. Els problemes de l'educació ni es poden resoldre d'acord amb la lògica del mercat ni es poden reduir a la qüestió de la llibertat d'ensenyament. La recerca real de la qualitat -al marge de la necessitat de resoldre els problemes de manca de places- s'ha de realitzar des de la perspectiva de l'equitat educativa i social, si es vol aconseguir una societat cohesionada i equilibrada. Però, per això, cal una política de suport real a l'escola pública, el desenvolupament d'una nova ordenació entre la xarxa educativa pública i concertada, o la construcció d'una nova cultura de la cosa pública en educació, amb tot el que aquest fet implicaria.

En segon lloc, en el context d'aquesta problemàtica de la dualització escolar i social, el fenomen de la immigració escolar resulta realment un element nou i canviant dins el panorama de l'educació de les Illes Balears. Efectivament, tot i que les Illes Balears han rebut, a partir del boom turístic i de la posada en marxa del model de desenvolupament, fonamentat sobre els serveis, importants fluxos migratoris procedents, d'una banda, de la Península en l'àmbit intern i, de l'altra, de diversos països europeus, l'actual onada immigratòria procedent del nord d'Àfrica, de l'Amèrica del Sud o dels països de l'Est resulta realment impactant socialment, culturalment i educativament. Un element nou que està canviant el panorama de les escoles de les Illes Balears, sobretot de les públiques.

Efectivament, no hi ha cap dubte que la immigració a les Illes Balears és un fenomen cada vegada més transcendent tant des d'una perspectiva social, econòmica, política i urbanística, com des d'una perspectiva cultural, lingüística, ciutadana o escolar. Es tracta del reconeixement d'una realitat que, de cop i volta, de forma progressiva, de forma quasi imperceptible, s'ha fet visible, s'ha fet real, tal com va succeir fa un seguit d'anys a la majoria de països del nostre entorn europeu. En qualsevol cas, el que resulta evident és que l'educació i l'escola són uns dels àmbits més sensibles quant a l'entrada d'immigrants; i les dades, en aquest sentit, són realment significatives d'aquesta nova realitat, que té un fort impacte educatiu, tant pel que fa al sistema escolar com a cada una de les escoles que reben aquest flux d'escolars immigrants.

"...sobre l'objectiu de la qualitat de l'educació, anam en un camí contrari al de l'esmentada qualitat i excel·lència educativa."

Així, el primer impacte al qual cal fer referència, des d'una perspectiva estructural, és, sens dubte, l'increment del nombre d'estudiants immigrants, any rere any i de forma espectacular. Es tracta d'un dels creixements més alts de tot l'Estat, que incideix d'una forma directa en la necessitat de construir nous centres a les zones urbanes i turístiques de les Illes Balears, sobretot de Mallorca i d'Eivissa, i d'incrementar la despesa educativa pel que fa a infraestructures, personal docent, serveis i equipaments; un increment que repercuteix sobretot en l'educació infantil i en l'educació primària, i que començarà a repercutir amb força, d'aquí a uns cursos, sobre l'educació secundària.

El segon d'aquests impactes és l'increment de les ràtios professor/alumnes en els diversos nivells educatius, en determinats centres i, sobretot, en diverses escoles públiques. Per tant, a pesar de les declaracions "legals" sobre l'objectiu de la qualitat de l'educació, anam en un camí contrari al de l'esmentada qualitat i excel·lència educativa. Una situació que pot fer augmentar el "fracàs escolar", l'absentisme escolar, la desescolarització dels estudiants, la desmoralització del professorat o el desconcert de tota la comunitat educativa, i que

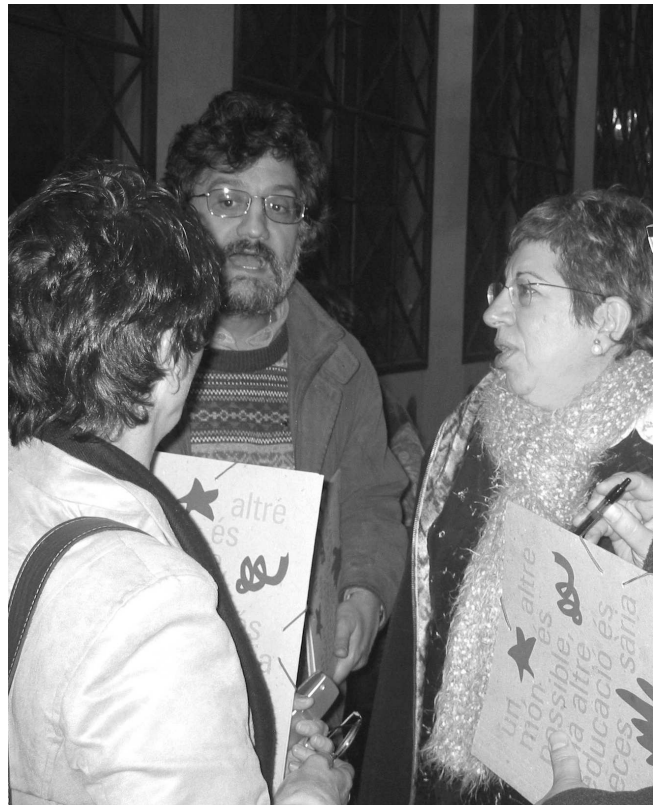
afectarà, sobretot, determinats sectors socials i culturals.

I el tercer dels impactes més significatius fa referència a la desigual escolarització dels immigrants entre l'escola pública i l'escola concertada. Aquesta dualització de l'escolarització dels estudiants immigrants entre centres públics i centres concertats pot produir, en determinades zones i escoles, importants problemes d'integració i de cohesió social, amb una dicotomia perillosa entre els qui opten per l'escola concertada i els qui ho fan per l'escola pública. I tot això pot tenir efectes indesitjables des de la perspectiva de la segregació social d'aquests col·lectius, de l'existència de centres "només" per a immigrants i de la construcció d'una imatge i d'una percepció "negativa" de l'escola pública.

Anam, doncs, a les Illes Balears cap a una dualització social i escolar? No donam a l'escola una responsabilitat excessiva en relació amb l'objectiu de la integració? Està preparada l'escola per dur a terme un procés d'integració dels immigrants? És possible integrar aquests immigrants en un context real de manca de mesures i recursos socials? Aguditza el fenomen de la immigració les diferències entre centres públics i concertats? O fins i tot, no anam en aquest aspecte del tractament de la diversitat social en el si de la institució escolar cap a un model triple d'escolarització amb una escola privada que no integra, de fet, cap d'aquestes problemàtiques; amb una escola concertada, majoritàriament, amb alumnes amb necessitats educatives especials i amb pocs immigrants -entorn del 17%-, i amb una escola pública, sobretot algunes, amb tots els problemes de la diversitat escolaritzats i integrats en el si de les seves aules?

Tot i que el fenomen de la immigració té molts de matisos i dimensions, he volgut posar de manifest el que fa referència a aquesta qüestió de la integració escolar i social, perquè la no-resolució adequada d'aquesta problemàtica a través de la posada en marxa de les mesures polítiques, legislatives, educatives i socials necessàries pot tenir importants conseqüències a mitjan i a llarg termini, amb una ruptura perillosa dels processos de cohesió i vertebració social de la societat il·lenca.

Així doncs, és evident que la problemàtica de la immigració té, per a l'escola, tres grans reptes: en

primer lloc, la capacitat d'integrar escolarment i socialment aquest col·lectiu de forma natural; en segon lloc, que l'entrada d'aquest col·lectiu divers i plural no signifiqui un retrocés en el procés de millora de la qualitat de l'educació, i, en tercer lloc, aquest increment de la immigració escolar no pot ser, no ha de ser, un element negatiu per a l'escola pública i s'han d'evitar els processos de dualització escolar i social. Serà capaç la institució escolar de donar resposta a aquests reptes?

Es podria parlar d'altres elements, d'altres trets que caracteritzen la situació educativa de les Illes Balears, -la qualitat educativa, el rendiment educatiu, els abandonaments escolars, els conflictes educatius, etc.- però això podria ésser objecte d'una altra reflexió educativa; però la pregunta que, finalment, ens podem formular és, en aquest sentit, la següent a la llum de l'anàlisi realitzada: està l'educació de les Illes Balears en un procés positiu en el camí d'integrar les Illes Balears dins la societat del coneixement, dins la política de qualitat, dins l'economia de la innovació, dins la política de recerca i desenvolupament...? Tot i que cada un pot treure les seves conclusions, penso que es tracta d'una fotografia en blanc i negre. □